

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ»**

(м. Київ, 31 жовтня 2024 року)

Київ 2024

УДК 159.9:351.74.08
А43

DOI <https://www.doi.org/10.32782/31-10-2024>

*Рекомендовано до друку та
поширення через мережу Інтернет
Вченою радою ДНДІ МВС України
(протокол №8 від 12.11.2024)*

А43 **Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів** : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 жовтня 2024 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2024. 360 с.

У матеріалах конференції представлено теоретико-методологічні засади та практичні розробки щодо психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів відповідно до викликів воєнного стану та післявоєнного відновлення. Наведено напрацювання вчених і досвідчених практиків, присвячені підтримці оптимальної працездатності та формуванню професійно-психологічної надійності, стійкості, готовності правоохоронців до служби в кризових умовах. Матеріали конференції можуть бути корисними науковцям та практикам, викладачам закладів вищої освіти, здобувачам наукових ступенів, психологам.

*Матеріали викладено в авторській редакції з незначною коректурою.
Відповідальність за їхню якість, достовірність, академічну доброчесність,
а також відсутність у них відомостей, що становлять державну
таємницю та інформацію для службового користування, несуть автори.*

© Колектив авторів, 2024
© ДНДІ МВС України, 2024

Швець Дмитро Володимирович,

доктор юридичних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України,
ректор Львівського державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

Кісіль Зоряна Романівна,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
заступник директора Інституту управління, психології та безпеки,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1405-454>

ДО ПИТАННЯ РОЗВІЮ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕСУРСНОСТІ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Аналіз сьогочасних наукових розвідок надають можливість висувати про те, що усе більше предметом аналізу є ресурси та потенції особистості, котрі забезпечують продуктивне рішення завдань щодо особистісної адаптації, самореалізації та саморегуляції.

Щодо серйозності проблеми наявних психологічних ресурсів щоденної професійної діяльності співробітників поліції свідчить високий відсоток фактів як психологічного так і їх професійного «вигорання». Власне ресурси виступають підґрунтям мобілізації потенції особистості співробітника в контексті зміни як оперативної так і службової ситуації, в ході несення служби за умов, котрі вимагають підвищеного ступеня уваги, в ризиконебезпечних та екстремальних ситуаціях. Опора власне на психологічні ресурси надає можливість співробітнику вкрай легко переходити із становища повсякчас морально-психологічної спроможності щодо вирішування професійних завдань у стан підвищеної готовності. Присутність та повсякчасне «підкріплення» ресурсів втім є абсолютним чинником надійності службової діяльності співробітників поліції.

Апріорі, що службова діяльність співробітників Національної поліції України відноситься до штибу складних професій, котрі позиціонують вкрай високий рівень вимог власне як до психологічних так і психофізіологічних їхніх властивостей. Вкрай важливими у контексті професійного становлення для майбутніх співробітників Національної поліції України є теоретичні знання та практичні уміння, котрі вони здобувають у процесі навчання в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Втім виняткову роль у контексті професійного становлення поліцейських мають і особистісні властивості та наявність внутрішнього ресурсу [1].

Реалізація власних професійних завдань у співробітників Національної поліції України повсякчас є пов'язаною зі значним ступенем нервового та психічного навантаження. Тому вкрай найважливішим є «...особистісний потенціал працівників, їхнє вміння використовувати власні ресурси» [2].

Професійні учини співробітників поліції вирізняються цілісністю структурної побудови індивідуальних компонентів, у котрих домінуючим є власне регуляційний компонент, а субдомінантними є когнітивний, комунікативний, професійний. Важливими засадами ефективної та результативної діяльності органів правоохорони є заінтересованість всього персоналу щодо підвищення продуктивності й якості діяльності. Слушною є думка Л. Перлін та К. Скулер, що «...ресурсність є необхідним аспектом трудової мотивації» [3].

Професійна мотивація співробітників поліції полягає у їх прагненні задовільнити власні потреби за сприяння професійної діяльності, реалізації власних правоохоронних та правозабезпечувальних функцій та завдань. Система мотивації повсякчас характеризує комплекс пов'язаних поміж собою низки заходів, котрі стимулюють як окремого співробітника так і колектив, зокрема, задля досягнення особистісних та спільних завдань структурного підрозділу. Тому цілком слушною є думка І. Жданова і Л. Балабанова про те, що «...потенціальні ресурси відіграють велику роль у професійній діяльності правоохоронців» [2].

Професійна діяльність співробітників Національної поліції України відноситься до штибу «складних» професій, котрі ставлять до них вкрай високі психологічні й фізіологічні дезидерати. Напруженість, котра повсякчас є пов'язаною із значними фізичними та психологічними навантаженнями, котрі постійно відчуває співробітник поліції, з огляду на високий рівень ризиконебезпечності та екстремальності його діяльності, із учинами, які здебільше здійснюються за умов конфліктних ситуацій, впливом різноманітних стресових факторів, невнормованим робочим днем, присутністю негативного емоціонального забарвлення професійної діяльності, позаяк поліцейському доводиться зіштовхуватися із виявами людського горя, вкрай складними аспектами його професійної діяльності. Отож, поліцейським слід повсякчас бути готовими до дії стрес-факторів, і власне ресурсність контролю за власним психоемоційним станом може їм допомогти у цьому.

Розвій психологічної ресурсності у співробітників Національної поліції України є важливим чинником щодо поліпшення їхньої продуктивності й придатності на належному рівні реалізовувати свої професійні функції. Психологічна ресурсність, на думку А. Шиліна, охоплює найрізноманітніші психологічні чинники, котрі сприяють «...поліцейським протистояти стресовим ситуаціям, підтримувати психологічний баланс, ухвалювати розумні рішення й ефективно взаємодіяти із громадою» [4].

Неодноразове перебування поліцейських у ризиконебезпечних, а

подеколи й небезпечних для життя обставинах потребує від них вміння владати собою, швидко здійснювати оцінювання складних обставин та приймати адекватні до наявної ситуації рішення, що, у свою чергу, слугуватиме продуктивності здійснюваних ними завдань та зменшенню кількості надзвичайних інцидентів та зривів у професійній діяльності. Тому вкрай важливими для поліцейських є власне їх особистісні ресурси, котрі зможуть сприяти їхньому професійному розвію та адаптувати як психічне, так власне і психофізіологічне становище.

Потреба у подоланні небезпечних обставин, усунення існуючих перешкод, котрі мають місце на професійному шляху поліцейського, спричиняє з'яву у них різноманітних емоційних реакцій, окреслюють повсякчасну вольову напругу та активну інтелектуальну діяльність. За умов активного протистояння виникає потреба постійної інтелектуальної діяльності, корегування власних цілей, маскуванню реальних соціальних функцій. Таку потенцію надають власне когнітивні ресурси співробітників поліції [5].

Учені, котрі досліджували проблеми професіогенезу особистості є переконаними, що становлення особистісного ступеня спроможності фахівців до здійснення професійних учинів відбувається внаслідок рефлексії ними особистих професійно-важливих якостей та професійної компетентності.

Тому, задля сприяння вироблення у поліцейських особистісної готовності до здійснення професійних учинів, слід скеровувати їхню рефлексію на особисті професійно-важливі індивідуальні ознаки. Одним із прийомів цілеспрямовування зазначеної рефлексії є власне завдання з індивідуального саморозвитку, сутність котрих стосується власних ресурсів особистості поліцейського. Наслідками рефлексії саморозвитку професійних властивостей є формування у них особистого досвіду, підґрунтям котрого є актуалізовані ресурси [6].

І. Клименко, в контексті розроблення програми психологічного супроводження професійної підготовки співробітників поліції, встановив своєрідності стресостійкості та ресурсності курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Проактивне долаюче поведіння є багатовимірним утворенням, котре містить у собі сукупність штибів копінг-поведінки, а саме: «...цілепокладання і проактивна саморегуляція з досягнення поставлених цілей, а також формування і накопичення ресурсів» [7]. Прерогативою проактивного копіngu є власне маніфестування стресорів на початковій стадії, що, у свою чергу, спричинює до меншої втрати ресурсів щодо протиборства їм, а отож, ресурси лишаються доступними власне для реалізації інших видів учинів. Засвоєння курсантами під час навчання методики проактивної копінг-поведінки сприяє позитивному оцінюванню подій, котрі відбуваються, надають можливість акумулювати власні ресурси та перешкоджати їх втраті. Власне проактивній долаючій поведінці, на думку І. Клименка, є властивими заходи щодо утворення загальних особистісних

ресурсів, котрі слугують досягненню поставленої мети, особистісно-професійному зросту майбутніх поліцейських [8].

Низка учених, котрі досліджували окремі психологічні властивості потенцій особистості співробітників поліції вважають, що вони можуть бути позиціоновані власне як психологічні ресурси [9].

На співробітників Національної поліції України щоденно чинять вплив різноманітні стрес-чинники, котрі імовірно можуть спричинити появу «...перевтоми, різноманітних негативних емоційних станів, до розладів професійно-службової діяльності» [10]. Отож, професійна діяльність поліцейських потребує розвію й удосконаленню особистих ресурсів.

Аналіз наукових розвідок надав нам можливість окреслити основні аспекти розвію психологічної ресурсності під час проходження служби в Національній поліції України, а саме:

1. Психологічна підготовка, котра полягає в оволодінні поліцейськими основних психологічних знань та умінь, котрі сприяють їм краще осмислити власні емоції, емоційний стан інших людей, зформувати сталі вміння управляти стресом в процесі здійснення професійних завдань.

2. Практикування реакцій на наявні стресові обставини, полягає у тому, що з поліцейськими проводять тренінги, котрі є спрямованими на формування високого рівня стресостійкості й спроможності діяти продуктивно у кризових ситуаціях.

3. Конфліктологічні навички полягають у тому щоб навчити співробітників поліції ненасильницькому спілкуванню та фасилітації з агресивно налаштованими чи збудженими особами.

4. Формування емоційного інтелекту полягає у розвитку емпатії у поліцейських, що зараджуватиме їм легше осмислювати інших та співпереживати людям, із котрими вони повсякчас взаємодіють.

5. Психологічне підтримання опісля складних, надзвичайних та стресових обставин, полягає у наданні кваліфікованої психологічної допомоги та підтримки поліцейським.

6. Розвиток комунікаційних навичок полягає в оволодінні ефективних способів та методів комунікації з об'єктами професійної діяльності, колегами по службі та підлеглими.

7. Самоуправління полягає у навчанні поліцейських маніфестації власних сильних та слабких сторін, оволодінні стратегіями саморозвитку та самовдосконалення.

8. Тренування умінь самостійно приймати рішення, полягає у тому, що поліцейським надається інструментарій задля проведення ефективного аналізу обставин та своєчасного та об'єктивного прийняття рішень.

9. Активізування позитивного мислення полягає у тому, що власне навчіння мислити позитивно сприяє формуванню у поліцейських стійкого психологічного оптимізму.

10. Захист психічного здоров'я полягає у проведенні профілактичних заходів, покликаних підтримувати психічне здоров'я співробітників поліції, запобіганню емоційного вигорання (burnout) та професійній деформації, зокрема.

Позиціоновані ключові аспекти розвитку психологічної ресурсності сприятимуть співробітникам поліції продуктивніше впоратися із усіма викликами їх професії і покращити рівень довіри поміж громадян.

Аналіз наукових розвідок та проведені емпіричні дослідження надають нам можливість виснувати, що психологічна ресурсність співробітників Національної поліції України – це є придатність актуалізувати особисті психологічні ресурси задля особистісного саморозвитку, саморегуляції у взаємовідносинах й надання поліцейських послуг. Власне у психологічній ресурсності поліцейського позиціонується автентичність індивідуума. В особистісній ресурсності поліцейського проявляється вміння бути обізнаним як у життєвих так і професійних питаннях, автономним в контексті ухвалення рішень, бути самодостатнім під час долаття складних стресових обставин, вмінні піддержувати й надавати кваліфіковану допомогу іншим, якісно реалізовувати власні професійні функції.

Список використаних джерел:

1. Швець Д. В. Професійна деформація правоохоронців: юридико-психологічний вимір: монографія. Одеса : Видав. «Юридика», 2024. 394 с.
2. Жданова І., Балабанова Л. Психічне здоров'я як складова професійного здоров'я майбутніх правоохоронців. *Актуальні питання сучасної психіатрії, наркології та неврології*. 2015. С. 8–10
3. Perlin L.I., Schooler C. The structure of coping. *The journal of health and social behavior*. 1998. № 1. Р. 2–21.
4. Шиліна А. Мотивація професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ з різним рівнем ургентної аддукції. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Психологія»*. 2013. № 1046. С. 170
5. Бойчук С. Специфіка психологічної ресурсності у поліцейських-спецпризначенців. *Габітус*. 2021. Вип. 27. С. 173–177. DOI: 10.32843/2663-5208.2021.27.30.
6. Охренко О. Психологічні закономірності адаптації особистості до особливих умов діяльності : автореф. дис. ... докт. психол. наук : 19.00.09. Київ, 2005. С. 28.
7. Клименко І. В. Взаємозв'язки факторів прийняття рішень та життєстійкості у курсантів – майбутніх правоохоронців. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. VI : Психологія обдарованості. 2017. Вип. 13. С. 57–66.